

С. В. Багдікян

старший викладач кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту

**СУЧАСНА СИСТЕМА ДЕПОЗИТАРНОГО ОБЛІКУ
ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Система депозитарного обліку цінних паперів в Україні визначається Законом України «Про депозитарну систему України» [1].

Система депозитарного обліку цінних паперів — це сукупність інформації, записів про емісійні цінні папери (вид із зазначенням типу, номінальна вартість і кількість, обмеження обігу тощо) на рахунках у цінних паперах власників таких рахунків, про емітентів, власників цінних паперів, що мають права за цінними паперами та права на цінні папери, обмежень прав на цінні папери, уповноважених ними осіб, управителів, заставодержателів, інших осіб, наділених відповідними правами щодо цінних паперів, яка містить дані, що дають змогу ідентифікувати емісійні цінні папери і зазначених осіб, реєстр кодів цінних паперів (міжнародних ідентифікаційних номерів цінних паперів) [1].

Однією з функцій регулювання фондового ринку, яку реалізує депозитарна система, є облік цінних паперів. Сучасна система депозитарного обліку цінних паперів в Україні трансформується від документарної форми до бездокументарної. Незважаючи на різноманіття систем депозитарного обліку цінних паперів у світі, їх можна звести до двох моделей: американської та європейської. Вітчизняна система обліку цінних паперів наближена до європейської моделі депозитарного обліку цінних паперів. Відповідно до міжнародної практики, функції обліку цінних паперів та клірингу розділені відтепер між

двома відповідними установами: центральним депозитарієм (ПАТ «Національний депозитарій України»), який має виняткові повноваження щодо встановлення єдиних уніфікованих правил (стандартів) відображення і передачі інформації щодо обліку та обігу цінних паперів, і ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках», який має право проводити розрахунки за правочинами щодо цінних паперів, укладеними на фондовій біржі та поза фондовою біржею, за принципом «поставка цінних паперів проти оплати» [2].

Депозитарний облік цінних паперів ведеться в кількісному вираженні. При цьому облік прав на цінні папери конкретного власника ведеться депозитарними установами, Національним банком України (щодо державних цінних паперів) і депозитаріями — кореспондентами або їх клієнтами. Що стосується обліку цінних паперів і прав за цінними паперами, то він ведеться виключно центральним депозитарієм або Національним банком України (щодо державних цінних паперів).

Публічне акціонерне товариство «Національний депозитарій України», як центральний депозитарій, здійснює розрахунки за правовими угодами щодо цінних паперів, укладених при розміщенні цінних паперів емітентів на фондових біржах, якщо проводяться розрахунки без дотримання принципу «поставка цінних паперів проти оплати», за такою схемою. Емітент надає розпорядження центральному депозитарію перевести цінні папери на блокувальний рахунок. Після проведення блокування центральний депозитарій формує і надає фондовій біржі відомість зарезервованих цінних паперів, яка є підставою для укладення правочинів. Після отримання інформації про них центральний депозитарій посилає депозитарним установам електронні повідомлення про вчинені правові угоди щодо цінних паперів на фондовій біржі. Після їх автоматичної перевірки депозитарними установами центральний депозитарій здійснює переказ цінних паперів, заблокованих на рахунку емітента, на рахунки в цінних паперах депозитарних установ для подальшого їх зарахування на рахунки в цінних паперах нових власників. По завершенні переказів центральний депозитарій посилає фондовій біржі інформацію щодо виконання або невиконання кожної правової угоди щодо цінних паперів.

Протягом останніх років реформування українського законодавства у сфері регулювання фондового ринку відбувалося відповідно до міжнародних стандартів. Позитивним явищем реформування депозитарного обліку цінних паперів стало ведення вдосконаленого електронного документообігу та використання електронного цифрового підпису між професійними учасниками депозитарної системи України, в тому числі щодо обліку прав власності на цінні папери, впровадження механізму захисту від розкриття і розголошення інформації з системи депозитарного обліку емісійних цінних паперів.

Однак механізми функціонування оновленої системи депозитарного обліку цінних паперів в Україні вимагають подальшого розвитку, а саме необхідна уніфікація правил обліку цінних паперів та забезпечення систем управління ризиками депозитарної діяльності, створення необхідних умов для реалізації на практиці правових норм щодо створення клірингових установ та підвищення рівня конкуренції між депозитаріями.

Література

1. Про депозитарну систему України [Електронний ресурс] : Закон України від 06.07.2012 № 5178-VI із змін., внес. згідно із законом України (станом на 05.10.2016) : Верховна Рада України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>. — Назва з екрана.
2. Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках [Електронний ресурс]: офіційний сайт РЦОДФР. — Режим доступу: <http://www.ausd.com.ua>. — Назва з екрана.